

Universitätsbibliothek Wuppertal

C. Cornelii Taciti Opera Qvæ Exstant

Tacitus, Cornelius

Antverpiae, 1668

Ad librum III.

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1742](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1742)

Gallionis, qui cum in Achaiâ febrim habere cœpisset, confestim nauim conscendit: A clamitans non corporis esse, sed loci morbum. nam loquitur de fratre Iunio Gallione. Item- que coniuges inter se eo nomine vsi. Virgil.

Aduersus coniuges.

dominum Aenean in regna recepi.

Sueton. Claudio: Occisâ Messallinâ, paullo postquam in triclinio decubuit, cur domina non veniret requisivit. Virgil.

dominam Ditis thalamo deducere adorti.

ubi Seruius: De Græco tractum est, qui vxorem διασωμα dicunt: Apud Iurisconsultos De Legat. Peto abs te domina vxor. Epictetus: Αι γυναῖκες ὁμοῦς ἄπο τῶν ἀρσενικῶν ἐστὶν ἡ ἀνδρῶν κελαι καλουῦται. Vti et aduersum amicas, passim in poëtis. Sed et obuios vulgò, Dominos vocabant. Idem Seneca: Quomodo obuios, si nomen non succurrit, dominos salutamus. Lusit eleganter in eo more poëta Græcus in Anthologia:

Aduersum obuios.

Ἦν ὁ φίλος τί λάβη, Δόμινε φράτερ, ὁμοῦς ἔχραψεν.

Ἦν δ' αὖ μή τι λάβη, τὸ φράτερ εἶπε μόνον.

Ὡς γὰρ καὶ ταῦτα τὰ ῥήματα. Αὐτὰρ ἔγωγε

ὄν ἐδίλω Δόμινε, εἰ γὰρ ἔχω δόμναι.

B

I V S T I L I P S I

A D

C. CORNELII TACITI

ANNALIVM LIBRVM III.

E X C V R S V S.

A.

PAG. 77.

Funeris etymon.

OS adeò tritus, ut Isidorus Funus dictum à funibus accensis, velit, quos ante feretrum papyris circumdatis ferebant. Ambrosius De viduitate: Vel cum accensis funalibus mox ducitur, nonne pompæ funebris exsequias magis putat, quàm thalamum præparari? Alludit Ambrosius illuc, quò sæpè poëta: ut, Viximus insignes inter vtramque facem.

Isidorus Pliniusque explicati.

Discrimen inter adulta immaturaque funera. Pueri ad cereos elati.

Apuleius II. Florid. Comœdiam eius prius ad funebrem facem, quàm ad nuptialem venisse. Calpurnius Flaccus Declamatione XXVIII. Facem nubenti filix præferam, an ro- gum iacentis accendam? Quod Isidorus ait, funes papyro circumdatos: non à se habet, sed à prisco scriptore. nec errat. Plinium ita capio lib. XVI. cap. XXVIII. Nec in fruticum nec in veprium genere scirpi fragiles palustresque. è quibus detracto cortice candelæ luminibus & funeribus feruiunt. Cortex ille, non aliud quàm similitudo Egyptiæ papyri: quem utebantur fortasse homines tenuiores. Faces autem, candelasque in funeribus plerumque adu- rum reperias: in puerorum, id est acerbis immaturisque, cereos ferè. Ut appareat, quod Interpres vetus Persij monuit, pueros ad cereos solitos efferrî, facibus tamen immixtis. Senecæ aliquot loca sunt, quæ id peruincunt. ut epist. CXXIII. Isti mihi verò defunctorum loco sunt. quantu- lum enim à funere absunt, & quidem acerbo, qui ad faces & cereos viuunt? De tran- quillitate vitæ cap. XI. Totiens in viciniâ meâ conclamatum est, totiens præter limen im- maturas exsequias fax cereusque præcessit. De breuitate vitæ, cap. vlt. Quidam verò dis- ponunt

C

D

Aponunt etiam illa quæ ultra vitam sunt, moles magnas sepulcrorum, & operum publicorum dedicationes, & ad rogam munera, & ambitiosas exsequias. At me herculè istorum funera, tanquam nimium vixerint, ad faces & cereos deducenda sunt. *ubi scribi sententia vult*, tanquam minimum. *Pertinet ad funebres faces etiam Suetonii locus, Aug. capite XXIII.* Masgabæ tumulum cum ex triclinio animaduertisset magnâ turbâ multique luminibus celebrari, &c. *qui tamen ad parentationem annuam spectat, non ad funeris deductionem.*

Correatus Seneca.

B.

PAG. 83.

CARCER triplex est, (ait *vetus interpret Iuuenalis*) *Urbanus, Rusticus, Castrensis.* *Urbanus, ut sunt turre: Rusticus, ut ergastula: Castrensis, quando captivi trahuntur catenati.* *Notat hoc ad eum locum Iuuenalis:*

Triplex carcer. Urbanus. Rusticus. Castrensis.

Inde fides arti, sonuit si dextera ferro
Læuaque, si longo castrorum in carcere mansit.

Sed potuit, imò debuit, paullo distinctius. Nam in urbe ipsa triplex ratio adseruandi captiuos. Aut enim in carcere habebantur locoque concluso, sine ullo milite: ut ferè seruitia, & capita viliora. Aut in custodia militari: aut in adibus magistratuum. Custodia militaris frequentissima, Roma & in provinciis. eiusque modus, ut is qui in noxâ esset catenam manu dextra alligatam haberet, quæ eadem militis sinistram vinciret custodia eius præfecti. Satis apertè Seneca, De tranquillitate lib. I. cap. X. Sed quid refert? eadem custodia vniuersos circumdedit, alligatiq; sunt etiam qui alligauerunt. Nisi tu fortè leuiorem in sinistra catenam putas. Idem epist. V. Quemadmodum eadem catena & custodem (emendo, custodiam, ita enim ipse captiuus dicebatur, ut mox docebo) & militem copulat: sic ista quæ tam dissimilia sunt, pariter incedunt. Et optimè Athenæus libro V. cap. XI. ubi Athenion

Urbanus ipse triplex. Custodia militaris modus & ratio. Catena in manu rei dextra. In militis sinistra. Seneca emendatus.

res Mithradatis extollit: Ρωμαίων δὲ στρατηγὸς μὲν Πάμφυλιαν Κοίντῳ ὁ Ἰππαιὸς ἑδωδοθεὶς ἀκούσθαι δέσμιος. Μάνλιος δὲ Ἀκίλλῳ ὁ ὑπατεύων ὁ τὸν δότῳ Σικελίας κατὰ γὰρ δὲ λαύβου, συνδέτῳ ἔχων ἀλύτῳ μακρῆ βασιάνῳ πεντάπηχῳ, πρὸς ὑπὸ ἰππαιῶν ἔλκεται. Id est, E Romanis verò, Prætor Pamphiliæ Q. Oppius (malè enim in Græco, ἰππαιῶν) deditioe acceptus, sequitur in vinculis. Manius autem (ita corrige, non Μάνλιος) Aquilius consularis, qui de Siculis triumphauit, colligatum secum habens longâ catenâ Bastarnam quemdam quinque cubitorum, pedes ab equite trahitur. Nam ita ego verè interpretor: Natalis insulsa, fatua, aliena. quem, si libido ridendi est, vide. Simile est quod Iosephus narrat libro XVIII. capite XIII. de captiuo Agrippâ rege: Centurionem illi satis benignum appositum, & militem cum quo vinciretur humanum. Augustinus in Psalm. CXXVIII. Ligantur duo & mittuntur ad iudicem, latro, & colligatus; ille sceleratus, iste innocens, vnâ catenâ ligantur, & longè sunt à sese. Adde, duos sepè milites vni reo datos, maiori custodia. In Apostolorum Actis, cap. XII. de D. Petro: Dormiebat inter duos milites, duabus alligatus catenis. Catena autem eiusmodi, uti ex Athenæo clarum, longiuscula erant; ut ambulare, incedere pariter non incommodè possent. Ad quas item pertinet, quod Suetonius in Domitiano scribit, cap. XIV. Nec nisi secretò atque solus plerasque custodias, receptis quidem in manu catenis, audiebat. Vbi iterùm Custodia pro iis qui custodiuntur: ut Plinio libro XXI. capite III. Inde eductam custodiam bibere iussit. ita veteres. malè vulgò, eductum è custodia. emendandusque ita Suetonius Nerone, cap. XXXI. Quorum operum perficiendorum gratiâ, quot vbique essent custodiæ, in Italiam deportari iussit. vulgata lectio, & interpretes turbant. Paullus in Sentent. Si pecuniâ acceptâ miles custodiam dimiserit, capite puniendus est. Hæc de custodia militari: de eâ quæ apud magistratus, opportuniùs dicam libro VI.

Athenæus explicatus, & contra interpretem versus.

Catena ista quales.

Dere pariter non incommodè possent. Ad quas item pertinet, quod Suetonius in Domitiano scribit, cap. XIV. Nec nisi secretò atque solus plerasque custodias, receptis quidem in manu catenis, audiebat. Vbi iterùm Custodia pro iis qui custodiuntur: ut Plinio libro XXI. capite III. Inde eductam custodiam bibere iussit. ita veteres. malè vulgò, eductum è custodia. emendandusque ita Suetonius Nerone, cap. XXXI. Quorum operum perficiendorum gratiâ, quot vbique essent custodiæ, in Italiam deportari iussit. vulgata lectio, & interpretes turbant. Paullus in Sentent. Si pecuniâ acceptâ miles custodiam dimiserit, capite puniendus est. Hæc de custodia militari: de eâ quæ apud magistratus, opportuniùs dicam libro VI.

Custodiæ, pro noxiis: sicut operæ pro operariis. Plinij constituta lectio. Suetonius emendatus.

PAG. 84.

C.

De Lege Papiâ liber ex-
cursus.
Coniugia
curæ Ro-
manis.
Censorum
ea inquisitio.
Cælibes
multati.
Lib. XI.
cap. IX.
Vxorium æs.

Cæsar πολυ-
παιδίας præ-
mia ponit.

Augustus
Iuliam le-
gem fert.
Suet. Aug.
cap. XXXIV.
Propertio
lux data ;

FAS mihi ut cum Tacito hic leuiter exorbitem : & quæ faciunt huic legi, collecta à me & digesta proponam. Non subtiliter omnia; (cui enim bono?) sed ea saltem capita quæ ad vsum historiae prisca. Romanis semper coniugiorum subolisque magna cura. Ideo Censoria illa solennis quaestio : Ex animi tui sententiâ. Tu vxorem habes? Ideo Ciceroni ficta lex : Cælibes esse prohibento. Nec ignominia solum calibatus, sed pœnae erat. Ita apud Valerium, Camillus & Postumius Censores, æra pœnae nomine, eos qui ad senectutem cælibes peruenerant, in ærarium deferre iusserunt. Et Festus auctor, Vxorium pependisse dici, qui quod vxorem non habuerit, æs populo dedit. Exemplum videtur ab Spartanis petatum, apud quos ἄγαμια ζυγία, imò ὄφθαλμοὶ καὶ κακογαμία, ut notat Pollux. Nec tamen lege aliquid cautum reperio: nisi quod C. Cæsar post bellum Africanum, vehementer exhaustâ vrbe, præmia proposuit multitudi- B
dini liberorum. idque Praefectus morum, & quasi Censor. Dio XLIII. Ἐπειδὴ τὴν δεινὴν ὀλιγα-
θροπία, διὰ τὸ τῆς ἀπολωλότων παλίδος, ὡς ἐκ τῆς ἀπογεφάν (καὶ ἄνευ, τὰ τε ἄλλα ὡς περ τις τιμητὴς ἐποίησε) καὶ ἐκ τῆς ὀφθαλμοῦ ἀντὶς ἠλέγχετο, ὡς πολυπαιδίας ἀδελφὰ ἐπέθηκεν. id est, Et quoniam infrequens admodum vrbs erat, propter cætorum multitudinem: quod ex recensu (cum autem & reliqua velut Censor faciebat) & ex ipso aspectu animaduertebatur, iis qui multos liberos haberent præmia proposuit. Primus Augustus anno vrbs DCCXXXVI. certam legem posuit, & præmia pœnasque distinxit. Ea dicta, Iulia de maritandis ordinibus. quam tamen præ multitudine recusantium perferre non potuit, nisi ademptâ leuitate parte pœnarum. Hanc Propertius intellexit lib. III.

Gauisa est certè sublatam Cynthia legem,
Quâ quondam edictâ flemus vterque diu :
Ne nos diuideret, —

Et Horatio. elegiâ illâ totâ. Et Horatius in cantu seculari :

— patrumque
Prosperes decreta super iugandis
Feminis, prolisque nouæ feraci
Lege maritâ.

Lex marita. Vbi Scholiastes vetus : Lex marita dicitur, quæ de maritandis ordinibus lata erat, quæ & Iulia dicta est. Cæsar enim post bellum legem tulit, nequis aut cælebs esset, aut vidua nubilis, quo posset iactura iuuenum reparari, quæ bellis ciuilibus contigerat. Nam propè octoginta millia armatorum interierant. Et de eadem in actis eiusce anni Dio, lib. LIV. Οἱ δ' Αὐγύστος τὰ τε ἄλλα ἐνομοθέτησε, τοῖς τε ἀγάμοις καὶ ἀνάδροις βαρύτερα τὰ ἔπιτμια ἐπέταξε, καὶ εὐπαλίῳ τὴν τε γάμους καὶ παιδοποιίας ἀδελφὰ ἐπέθηκεν. Ex Dionis verbis clarum, etiam antè curam eam fuisse Augusto. ait enim βαρύτερα τὰ ἔπιτμια : & addit, εὐπαλίῳ ἐπέθηκεν. Et non dubiè aliquid super eâ re latum in eius sexto consulatu, annis decem antè. Suadet Tacitus hic : Sexto demum consulatu Cæsar Augustus potentia securus, quæ Triumviratu iusserat, aboleuit : deditque iura, quæ pace & principe vteremur. aciora ex eo vincla, inditi custodes; & lege Papiâ præ- D
miis inducti, &c. Sed latum imperfectè. Capita legis Iulie fuerunt. Vti libertinas ducere liceret omnibus, præter Senatores. Vti sponsiones pactionesque nuptiales non ultra biennium differri ius esset. Vti diuortiorum certus esset modus. aliaque quæ postea in legem Papiam mixta & inserta. Iulia ergo, tempore à Papiâ distincta. præcessit enim XXV. solidis annis, & alucinati concinnatores legum qui confuderunt. Dico Iuliam. Verius fortasse, Iulias : quia non semel tot annorum interuallo eadem de re latum ac relatum. ideoque propriè locutum Tacitum censeo, cum hic ἀνευνομάδης scripsit, Papiam latam post Iulias rogationes.

Etiã ante dictum annum mota ea lex.

Ex Dionis eopse loco.
Ex Sueton. cap. XXXIV.
Iulia diuersa à Papiâ.
Tempore & re.
Iulie leges.

Papia quando cepit.

Causa nominis.

Lata autem Papia anno vrbs DCLXII. sene iam Augusto : & lata per Senatum. Itaque & nomen à consulibus illi, Papiro Mutilo & Q. Poppæo Secundo. Dicta enim Papia-Poppæa. Isidorus lib. v. Sub Octauiano Cæsare suffecti Consules Papius & Poppæus legem tulerunt, quæ à nominibus eorum Papia & Poppæa nominatur, continens primum (censeo

A (censeo emendandum, patrum, cum scriptum concisè fuerit, primum) præmia pro suscipiendis liberis. Causa iterum ferende, è Tacito duplex: incitandis cælibum pœnis, & æratio augendo. Incitandis pœnis, id est augendis: sincera modò lectio sit. Ambigo enim, & possit rescribi, incitandi cælibes pœnis, siue, intendendis cælibum pœnisc sensu clariore. Capita legis Iulie confusa cum istius: ideoque passim scripta Jurisconsultorum laudata, Ad legem Iuliam & Papiam. ita inquam, ut Papia quæ plenior acerbiorque, aboleuerit & velut absorbuerit Iulias leges. Latam dixi per Senatum: & verum est. eoque Paullus libro v. ad legem Iuliam & Papiam auctorem Senatuum nominat: Sed illud quæri potest, inquit, an idem seruandum sit quod Senatus censuit, etiamsi in aliam personam captionem direxerit. Capita eius legis plura fuerunt: ad eò ut xxxv. laudet alibi Marcianus. Ea ut distinctè proponam, ab homine me exiget nemo homo: confuse quædam recensebo, & uti dabunt se sub manum.

Causa ferendi.

Legem Iuliam Papiam obsecrauit.

Papia Senatoria lex. l. lxxi. De Hæred. inst. & l. xlvij. De ritu nupt. l. Capite, De ritu nupt.

Eâ lege permilla enuptio. Ut libertinas ducere liceat.

CAPVT De enuptione extra gentem ordinemque. Vti omnibus ingenuis libertinas uxores ducere ius esset, Senatoris exceptis. Concepta Capituli eius verba, apud Paullum lib. I. ad hanc legem. Lege Iulia ita cauetur, QVI SENATOR EST, QVIVE FILIUS PRONEPOSVE EX FILIO NATO CUIVS EORVM EST, ERIT: NEQVIS EORVM SPONSAM VXOREMVE, SCIENS DOLO MALO HABETO LIBERTINAM; AVT EAM QVAE IPSA, CUIVSVE PATER MATERVE ARTEM LVDICRAM FACIT, FECERIT: NEVE SENATORIS FILIA NEPTISVE EX FILIO, PRONEPTISVE EX NEPOTE FILIO NATO NATA, LIBERTINO, EIVE QVI IPSE, CUIVSVE PATER MATERVE ARTEM LVDICRAM FACIT FECERIT, SPONSA NVPTAVE SCIENS DOLO MALO ESTO. NEVE QVIS EORVM DOLO MALO SCIENS SPONSAM VXOREMVE EAM HABETO. Et è lege quidem Iulia recenset Paullus: sed insitum in Papiam fuisse clarè docet Celsus: Lege Papiam, inquit, cauetur omnibus ingenuis, præter Senatores eorumque liberos, libertinam uxorem habere licere. Meminit & Dio eiusce capituli lib. LIV. Επειδὴ δὲ πολὺ πλείον το ἄρρον τὸ θήλειος τὰ βάρβατα ἢ ἐπέτρεψα καὶ Ἑλλοθίας τοὺς ἐθέλει, πάλιν τῶν βαρβάρων, ἀγαθὸν, ἕκαστον τὸ τεκνοποιῆν αὐτῶν εἴ καὶ κολούσας. Vbi tamen

Confunduntur clarè Iulia & Papiam uti vides.

interpretis supina μεταωλετ vertentis. Ac quoniam * masculi patricij generis numerum C patriciarum feminarum multò anteibant, liberum fecit ut qui vellent (modò Senatores ne essent) libertas etiam (cautius & verius, * libertinas: Ἑλλοθίας enim Dio dixit, non ἀπὸ θέλει. Ἑλλοθίας autem οἱ τῶν ἐλλοθίας ἄνδρων υἱοὶ, ait Hesychius) ducere possent, eorumque liberos legitimos esse iussit. En, τὸ βάρβατον, Patricium ubique vertit. at ingenuum debuerat, ex vi verbi, legisque. Meminit iterum Dio lib. LV. in personâ Augusti: Καὶ Ἑλλοθίας τοὺς καὶ ἐξω τῶν βαρβάρων εἶναι ἀγαθὰ συνεχώρησον. Et eodem errore ibi interpret, τὸ βαρβάρων, Patricios vertit: cum Senatorios, verè posset. Latum hoc caput matrimonij frequentandis: ut siquem digniorem amor aut voluntas traxisset ad impar iugum, lege iungi liceret. Nam antea vetitum. Neque Decemvirali lege, patricio cum plebeia, neque ingenuo cum libertinâ connubij ius. Prius abolitum. meminitque Livi' lib. IV. in oratione Canuleij Tribuni: & l. X. ubi matrone Patricie Virginiam, quod è patribus enupsisset, sacris arcuerunt. Mansit posterius, ad hanc legem. Vide qua Cicero Antonio de Fadiâ obiecit, Phil. II.

* Mirum & præter id quod philosophis visum visique doctum. Nam præpolleret lexus sequior.

* Tamen exitu eius aui, Libertini iidem cum libertis, uti notum.

Causa huius capituli. Decemviri veterunt connubia cum plebe. Lex ea aboluta.

Patronus cum liberta.

CAPVT subnexum fortè priori: de connubio patronorum cum libertabus Verborum partem D Ulpianus appendit libro III. ad legem Iuliam & Papiam: In eo iure, quod dicit, INVITO PATRONO, LIBERTAM QVAE EI NVPTA EST, ALII NVBERE NON POSSE, PATRONVM ACCIPIMVS, & c. Et idem iterum l. XL. De diuortia: Quod ait lex, DIVORTII FACIENDI POTESTAS LIBERTAE QVAE NVPTA EST PATRONO, NE ESTO, QVAMDIV PATRONVS VXOREM EAM ESSE VOLET. Vide interpretem eumpse Ulpianum: & adde l. I. De concub.

Sponsalibus data lex.

CAPVT De sponsalibus. quando & quâ fini contrahenda. Sumptum è Iulia de maritandis ordinibus, indice Suetonio cap. XXXIV. Cumque, inquit, immaturitate sponsarum & matrimoniorum crebrâ mutatione vim legis eludi sentiret, tempus sponsas habendi coartavit. Sponsalium enim olim licentia, ad speciem nullo ætatis. At Augustus, cum quidam immaturas planè virgines desponderent, & mariti essent non mariti: arcendi huic fraudi tempus definiit ætatemque sponsionum: ita ut non ante decimum annum sponsa quaquam esset. Cla-

Suetonius explic.

Quando sponfalibus locus.

Clare Dio lib. LIV. Οτι δε εν βρεση πους εν δολοχοι, τας υδρ πικας ... Id est: At cum quidam pueras desponderent, & præmia nihilominus ferrent maritorum, rem opusque mariti non præstarent: statuit nullam sponsionem firmam esse, postquam, biennio exacto, nuptiæ non sequerentur. hoc est, ut omnino decennem despondere opus esset, siquis sponsionis eius vellet fructum. Puellis enim duodecimus annus plenus, ad nuptias definita ætas censetur. Xylander Dionis mentem planè hic non cepit. Facit huic capiti quod Caius lib.I. Ad Iuliam & Papiam scripsit: Sæpè iustæ ac necessariæ causæ non solum annum vel biennium, sed etiam triennium & quadriennium & ulterius trahunt sponfalia: veluti valetudo sponfi sponfæve, vel mortes parentium, &c.

Decennis tantum despondenda. Caius explicatus. L. XVII. De sponfalibus.

Ne sexagenarij ducant, Ne quinquagenariæ nubant.

CAPVT de ætate eorum qui ducerent, quæve nubere. Eo capite cautum ne mulier quinquaginta annis minor sexagenario nuberet; neu vir minor sexaginta, quinquagenariam duceret. Lactantius lib.I. Seneca verbis: Quid ergo est quare apud poëtas salacissimus Iupiter defecit liberos tollere? vtrum sexagenarius factus est, & illi lex Papia fibulam imposuit? an impetrauit ius trium liberorum? Et Appuleio in iudicio obiectum, quod Pudentilla ei anno ætatis sexagesimo ad libidinem nupsisset: videlicet contra legem Papiam. Huic tamen capiti Claudius abrogauit, ut Suetonius notat cap. XXIII. Capiti, inquit, Papiæ-Poppææ legis à Tiberio Cæsare, quasi sexagenarij generare non possent, edicto abrogauit. Legem, addito, vel, edito. Edictum certè Claudij non fuit, sed Senatusconsultum. Ulpianus in Fragm. tit. XVI. Sed Sc. Claudiano maior sexagenario si minorem quinquagenariam duxisset, perinde habebatur ac si minor sexaginta annorum duxisset uxorem. Causa quæ Tiberium, quæ Claudium mouerint, in aperto. Ille, quod plurimum fieri solet, spectauit: hic, quod per naturam potest. Adeò autem amare & virum exercere sexagenarius potest, ut sint octogenarij senes iidemque patres inter exempla. At mulier quinquagenariam maior, vix est ut impleatur.

Claudius fibulam laxauit sexagenariis. Suetonij vera lectio & mens.

Causa variantis constitutionis inter Tib. & Claud.

Ne arceantur à matrimonio liberi. L. XVIII. De ritu nupt. Tempus legitimum inter nuptias vet. nouatque. Remota in Suetonij verbis hæsitatio.

CAPVT de libertate coniungendi; quod tamen XXXV. in ordine fuit. Martianus: Capite C trigesimo quinto legis Iuliæ, qui liberos quos habent in potestate iniuriam prohibuerint ducere vxores vel nubere, vel qui dotem dare non volunt: ex constitutione, &c. Simile in libertis, etiamsi iurauerint, l. VII. De operis libert.

CAPVT de interuallo temporis à morte coniugis vel diuortio, ad coniugium nouum. Neque enim probata Iulij legibus monogamia: sed ad matrimonia compulsi iterum, vidui, aut disparati. Discreparunt in tempore Iulia & Papia. Nam ut Ulpianus notat tit. XIV. Feminis lex Iulia à morte viri, anni vacationem tribuit: à diuortio, mensium sex. At Papia clementior, à morte biennium indulgit; à repudio, annum & menses sex. In Suetonio, Triennium leges: nec id te turbet. Exsoluit eum nodum Dio in oratione Augusti ad calibes lib. LVI. Καὶ ἐδὲ ἐς τὰ τὰ μῆτραι κατῆπεξα ὑμῶν, ἀλλὰ τὸ μὲν πρῶτον τελεῖται ἐν ὄργῳ πρὸς ἀγαθολογίαν ὑμῶν ἕδωκε, τὸ δὲ δεύτερον, δύο. Id est: Nec ad ista festinanter impulsi vos, sed primum tres integros annos ad apparatus rei concessi, deinde binos.

Præmia maritis patribusque. Maritorum priuilegia.

CAPVT de præmiis maritorum, patrumque: quod in ordine septimum fuisse, colligas ex Agellij lib.II. cap. xv. Præmiis enim inuitandi fuerunt ad matrimonia & prolem frequentandam. Præmia duorum generum, Honores & Commoda. Quæ largiora vtraque apud patres: quedam tamen seorsim data etiam maritis. Veluti, honestior in spectaculis locus. Suetonius August. cap. XLIV. Militem secreuit à populo: maritis è plebe proprios ordines adsignauit. Et ad eam sententiam accipio, quod poëta Hispanus facetè scribit:

Martialis illustratus.

Spadone cum sis euirator fluxo,
Theatra loqueris, & gradus, & edicta,
Trabeasque & Idus, fibulasque censusque.
Sedere in equitum liceat an tibi scamnis
Videbo Didyme; non licet maritorum.

Mariti antelati in magistratu.

Præcesserunt item mariti in magistratu, & in fascibus. Agellius: Capite septimo legis Iuliæ

A lia priori ex Consulibus fasces sumendi potestas est, non qui plureis antios natus est, sed qui plures liberos quam collega aut in sua potestate habet aut bello amisit. Sed si par utrique numerus liberorum est, matritus aut qui in numero maritorum est praefertur. In numero maritorum, id est, opinor, sponsus: vel etiam qui ius habeat ab Imperatore mariti. Id enim quoque dari solet, pariter ac ius liberorum. Didici ex unico Dionis loco lib. LX. de Claudio: Τοῖς στρατομένοις, ἐπειδὴ γυναῖκας ἐκ ἐδύνατο ἐκ γὰρ τοῦ νόμου ἔχειν, τὰ τοῦ γεραιμύχου δὲ καὶ μὴ ἐδύνατο. id est, Militibus, quoniam ex legibus uxores ducere iis non licebat, iura maritorum concessit. Sed & plura maritis privilegia in sorte, in administratione provinciarum: quae hauries ex praemiis patrum statim, ne eadem iteranda sint. Patribus certe, ut praedixi, praemia uberiora, & pleno velut dimenso legum. Idque non solum e Iulia aut Papiam, sed more Rom. prisco. Lex sociis ac nominis Latini, qui stirpem ex sese domi relinquerent, dabat, ut ciues Romani fierent, ait Livijs lib. XLI. Item a Censoribus, In quattuor urbanas tribus (eae autem minus honestae) descripti erant libertini, praeter eos quibus filius quinquenni maior ex Sc. esset; B ait idem lib. XLV. Julius Caesar, agrum Campanum diuisit extra sortem xx. millibus ciuium, quibus terni pluresve liberi essent, ut notat Suetonius cap. XX. & Appian. Ciuium II. & exempla reperies fors sit plura. Sed Augusto in primis ea cura: non lege Papiam solum, ut censent quidam haud e vulgo, sed iamdiu antea. Quod clarum ex iis quae Dio scribit LI. de praesidibus provinciarum, & LV. ante Papiam latam. Fateor tamen, quod Papiam praesertim. Praemia πολυπαιδίας ex ea lege, non absurdè fecero, si ordine proponam. Primum. Ut in petitione candidati praeferrantur, quibus liberi plures. Tacitus lib. II. Contra plerique nitentur, ut numerus liberorum in candidatis praepolleret, quod lex iubebat. Lex non alia quam haec Papiam. Secundum. Vti praeferrantur proletarij in sorte provinciarum: & easdem diutiùs obtineant. Prius membrum e Tacito firmo, Annali xv. Percrebuerat eadem tempestate prauissimos, cum propinquis comitiis aut sorte provinciarum, plerique orbi fictis adoptionibus adsciscerent filios, praeturalque & provincias inter patres sortiti, statim emitterent manu quos adoptauerant. Alterum e Dione LIII. Praesides, inquit, annuos & sorte lectos esse voluit, πάλω εἶπε πολυπαιδίας ἢ γὰρ αἱ δωροδοκία δωροδοκῆν. id est, nisi sicui multitudinis liberum aut nuptiarum causa privilegium esset. Quamquam id ad sortem tantum referri fortasse par est, non etiam ad mansionem. Tertium. Praeant emineantque in omni magistratu. Colligas ex Agellij lib. II. cap. xv. verbis quae supra. Et ab hoc exemplo est, quod qui plures liberos habet, in curia vel collegio primus sententiam rogatur; in albo & processu, ceteris praefertur. L. IX. C. De decur. Quartum. In honoribus petendis, gratia fit annorum qui liberos habent: & quidem pro numero liberorum. Exempli causa, minores xxv. annis ad honores non admittuntur nisi beneficio prolis. Qui ergo quinque habent, anno vigesimo admittuntur, qui tres, vigesimo secundo, & sic deinceps. Vide l. II. De minoribus, quae ad hanc sententiam clara. Et Plinij locum eodem traho, libro VII. Epist. praeter meam supra, aliorumque mentem. Caestrium Tironem familiarissimè diligo. simul quaestores Caesaris fuimus. Ille me in Tribunatu liberorum iure praecessit, ego illum in Praetura sum consecutus, cum mihi Caesar annum remisisset. Vbi vides dimitti etiam annos beneficio Caesaris solere, quasi liberos haberent. Quintum. Qui plures liberos habet, id est, in urbe tres, in Italia quattuor, in provinciis quinque, a cura, tutela, & ceteris munerationibus personalibus immunis est. LII. De excusationibus. l. I. C. Qui num. liberor. Sextum. Damnatorum liberi plures assent accipiunt, e constitutione Hadriani l. VII. De bonis damnat. Et ab eadem mente Dio scripsit, Hadrianum mitiores poenas reis irrogasse liberos habentibus. quod Cuiacius notavit pridem. Et plura, quae facile colliges ex iis quae dicam de mulctis. Ex his ortum celebre illud Ius trium liberorum (Auctoritatem trium liberorum, Tertullianus dixit, contra Valentianos) quod orbis pro beneficio Princeps dabat. Plinius l. II. Epist. Nuper ab optimo Principe trium liberorum ei ius impetraui: quod quamquam parca & cum dilectu daret, mihi tamen, tamquam eligeret, indulgit. Idem ad Traianum lib. x. Exprimeredomine verbis non possum, quantum mihi gaudium attulerit, quod me dignum putasti iure trium liberorum. Martialis,

Vxor cum tibi sit formosa, pudica, puella,
Quò tibi natorum iura Fabulle trium?

Quod

Quid sit, in numero maritorum esse ius mariti.

Mariti in sorte provinciarum antehabiti. Praemia patrum multa. Etiam veteri rep.

Auxit e Augustus.

I. Patres in petitione praefati.

II. Praeferruntur in sorte provinciali.

III. Praecedunt collegas in magistratu.

IV. Patribus gratia fit Legis Anualis.

Plinij nouus intellectus.

V. Immunes sunt a cura, &c.

VI. Mitius cum damnis agitur.

Origo iuris trium liberorum. Id princeps dabat.

Quod petis à nostro supplex dominoque deoque,
Hoc dabis ipse tibi; si potes arrigere.

Idem de se :

Præmia laudato tribuit mihi Cæsar uterque,
Natorumque dedit iura paterna trium.

Scriptit hæc Dio ante latam Papiam.

Origo eius è lege Iulïa, vti discas ex Dionis apto ad hanc rem loco, l. LV. H' δὲ δὴ Λίβια ἐστὶν τῆς μητέρας τῆς τοῦ Κέλσεως ἐστὶν ἑστὸν. Ὡς γὰρ ἀντὶ τοῦ δαιμόνιον εἶναι ἐν ἀνδράσιν εἶτε ζωαίων μὴ δ' οὐ ποσυχαικίς τεχνάσαι, τὰ πάντα πρὸς ὃ νόμος, ἀστραφῆ ἰσὺ δὲ ἡ βελή, νῦν δὲ δὲ τ' ἀστροεστὸς τὰ τ' ἡσθονότων διακίμωσα χαίρει). Ὡς οὖν σφῆς μήτε τοῖς ἀπαίδαις ἑπιτημίους ἐνέχεατ, καὶ τὰ ἄπολυπαίδια ἀδελφῶν, πλεῖον ὀλίγων πινέων, καρπὸς. **id est** : Iulia in numerum matrum quæ ter peperissent adscripta. Quibus enim seu vifis seu feminis fatum aliquod prouentum tot liberorum negauit; iis lex, antea quidem per fenatum, nunc autem per Principem iura gratificatur natorum. ita vt neque pœnis orbitatis obnoxij sint, & præmia omnia multitudinis liberorum consequantur, paucis faltem exceptis. *Vbi vides & feminis tribui solere id beneficium : quod primò & ex lege Iulïa, à Senatu petebatur; postea à Principe. quamquam ea verba perperam, in longè aliam sententiam abduxit interpres. Plutarchus de Vestalibus notat, eas sine tutore aut curatore res suas administrasse, ὡς τερ, inquit, αἱ τέρπαιδες. At quòd id solus Princeps dederit, clarè Martialis :*

Natorum mihi ius trium roganti
Mufarum pretium dedit mearum
Solut qui poterat. valebis vxor.
Non debet domini perire munus.

Feminis tributum etiam id ius. Peti solet à Senatu.

Ius parentum, idem.

Hoc idem, ius parentum Iuuenalis appellat :

Iura parentis habes, propter me scriberis heres.

Ius liberorum, idem.

& Tacitus hie privilegia parentum. Alij simpliciter etiam, In liberorum. In fragmento iuris veteris, quod euulgauit doctissimus Pythæus : Mulier sine auctoritate tutoris manumittere potest, si ius habeat liberorum. Et Paulus lib. IV. Sentent. ad Sc. Tertullianum, plus semel. Ius liberorum tamen propria quadam & alia significatione capi in Vlpiani Fragm. tit. XVI. & L. I. C. De iure liber. non vanè notat nostri aui Iurisconsultus ad Fragmenta eapisa : & nodum quem Duarenus ligauerat i. Disput. cap. XL. doctè soluit. Iubeo lucem huic rei mutuari te ab illo Sole, in eapise Fragmenta. Sed & quattuor liberorum ius fuit : quod pertinuit (nisi in aliena regione aberro) ad libertinas, non ingenuas. certè ita distinguit Sc. Tertullianum, de quo vide Paulum l. IV. tit. IX. Quod tamen ius vetustius est illo Sc^o : & mentio eius in Suetonij Claudio capite XIX. vbi Princeps Feminis (quæ naues scilicet mercaturæ causâ fabricarent) ius tribuit quattuor liberorum. De præmiis, ista.

Quid tamen proprie fit.

Ius quattuor liberorum.

Calibus pœnæ & orbitatis. Calibes nihil capiunt, orbi dimidium.

CAPVT de pœnis multisque calibum & orborum. Quæ etiam in lege Iulïa fuerant : sed Augustus, vt ipse apud Dionem fatetur, intendit auxitque. Pœna prima & maxima, Vti calibes ex testamentis nihil caperent, nisi è proximè iunctorum : orbi, non nisi dimidium. Melior ergo conditio orborum : & iure, quia mariti saltem. Sozomenus lib. I. Eccles. histor. discrimen hoc benè notat : Νόμος ἦν Ρωμαίοις παλαιός, δὲ εἰκοσι καὶ πέντε ἔτη ἢ ἴσον ἀξίως κωλύων τὰς ἀγαμοὺς τοῖς μὴ τριβίσι, ὧς ἄλλα τε πολλὰ, καὶ τὸ μὲν ἐν κερδαίνειν ἐκ δὲ θήνης τὰς μὴ ἡρεῖ ἐξυλλάτω προσήκοντα : τὰς δὲ ἀπαίδαις, ἑπιμίδων τὸ ἡμισυ τῆς κληρονομίας. **id est** : Calibes ergo nihil capiunt : aded vt scripserit Vlpianus, Calibi relictum legatum caducum fieri, nisi legi intra centum dies paruerit. Et respexit ad bas pœnas Plutarchus, libello & φιλοσοφίας. Ρωμαίων πολλοὶ, inquit, γαμῶσιν καὶ ἡνωσὶ, ἔχ' ἵνα κληρονομίαις ἔχωσιν, ἀλλ' ἵνα κληρονομείν δύνων. **id est**, Romanorum plerique vxores ducunt & liberos serunt, non vt heredes habeant, sed vt heredes ipsi esse possint. Nec vanè imputat adulter apud Satyricum marito :

—— propter me scriberis heres,
Legatum omne capis, necnon & dulce caducum.

Iuuenalis explicatus.

Solidum capere.

Tertullianus de Monogamiâ : Aliud est si & apud Christum Legibus Iuliis agi credunt, & existimant calibes & orbos ex testamento Dei solidum non posse capere. Idè toties apud Iurisconsultos de solidi captionē lectum quæsitumque. vt. l. LXII. l. LXXXVIII. De her. inst. l. VI. De vulg. & pupill. substit. l. XI. §. fin. De iure fisci. quæ omnia propriè ad orbos spectant patresque

A tresque solitarios. Quidquid autem hoc modo præter legem legatum aut relictum, caducum fiebat, ibatque in fiscum. ideoque caducaria lex Iulia dicta alibi Vlpiano. Tacitus: Lege Papiâ præmiis inducti, ut si à privilegiis parentum cessaretur, velut parens omnium populus vacantia teneret. id est, ararium publicum bona quibus dominus non esset, occuparet. Ea enim mens; nec emendatio frigidior est, ut ille ait, Gallicâ niue. Ferretum potius audio, de corruptione, & defectu loci verè indicantem. Prior enim pars ad præmia delatorum attinet: quibus sequentia filo orationis non respondent. Ruardus noster ad. l. CCVIII. De Reg. iuris, ex his Cornelij verbis efficit, lege Papiâ discrimen nullum fuisse inter calibes orbosque, & pariter omnes ab hereditatibus legatisque submotos. Discrimina que deinde reperta, esse à Tiberio qui legis eius nexus multos exsoluit & nodos. Ambigo. Illud scio, ex Vlpiani titulo XIII. totum hoc ætæma definiri potuisse: integer exstaret modò. At nunc nihil præter indicem est, De cælibe, orbo, & solitatio patre. Et quidem si calibes nihil acceperint, uti certum: orbos semissem habuisse, solitarios patres maiorem aliquam portionem, ratio consentit.

Caducaria lex.

Refutatus Verranius. Ferretum iudicium probum.

Ruardi sententia noua.

Discrimen videri fuisse calibis, orbi, solitarij patris.

Decimaria lex inter coniuges.

B CAPVT de iis qua coniuges inter se capiunt, ad sine priori. Vlpianus tit. XV. Vir & vxor inter se decimam matrimonij nomine capere possunt. Quòd si ex alio matrimonio liberos superstites habeant, præter decimam quam matrimonij nomine capiunt, totidem decimas pro numero liberorum accipiunt. Vide eundem Vlpian. tit. XVI. De solidi capacitate inter virum & vxorem. Causse enim sunt, è quibus solidum interdum coniuges capiunt: quas omnes clarè ibi recenset Iurisconsultus. Respexit huc Orator vetus: Placet ergo o leges diligentissimæ pudoris ciuitates, decimas vxoribus, quartas meretricibus dari? Decimaria ea lex sublata, l. II. C. De inf. pæn. cæl. & orb.

Interdum tamen solidum capiunt. Sublatæ decimæ.

CAPVT de bonis libertorum. Vide Vlpianum tit. vlt. & instit. l. III. Caput item de liberatione operarum: cuius verbal. XXXVII. De operis libert.

Iura in bonis libertorum, pro ratione liberorum.

CAPVT de diuortijs. quo modus impositus eorum crebritati. Clarè Suetonio traditum, in Aug. cap. XXXIV. Inuat aliquid Quinctilianus, qui de quinquennio suggerit in sterilitate. Themate Declamationis CLI. Intra quinquennium non parientem repudiare liceat. Eodem capite iniusti diuortij pænæ: & ut dotem amittat, cuius culpâ diuortium factum. Eoque de dote, multa in Comment. Iurisconsultorum ad Papiam legem. Vide l. LXIV. Solutio matrimonio. Plura capita omitto sciens volensque: quia ad subtilitates potius iuris pertinent, quam cognitionem antiquitatis.

Modus diuortij impositus, ut ait Sueton.

Ego siquid in his humanitus omisi, commisi: adde, corrige, ignosce. Illud moneo, in veteri Pandectarum Græcico indice, Iuliam & Papiam κατ' ἐξοχήν, & quia in iure plurimi usus appellari ἀπλῶς Leges. Ita inuenies Μαυρικιανὸν Ad leges βιβλία εἶ. Τερτυλιανὸν Ad leges βιβλία εἶ. Ταῖς Ad leges βιβλία διακρίπτει. Παύλου Ad leges βιβλία εἶκοσι. Οὐδριανὸν Ad leges βιβλία εἶκοσι. & caue aliter acceperis, quam ad Iuliam & Papiam leges. Argumenta clara: quoniam & numerus librorum ferè conuenit; & nusquam i scriptores in Pandectis simpliciter Ad leges laudantur, sed ad Iuliam & Papiam saltem. Scies & illud, valuisse has leges ad Seueri Imp. æuum, qui non abrogauit quidem, sed imminuit: maximè eâ parte, quâ fuit de gignendis liberis. Tertullianus Apol. cap. IV. Nonne & vanissimas Papias leges, quæ antè cogunt liberos suscipi, quam Iulix matrimonium contrahi, post tantæ auctoritatis senectutem heri Seuerus constantissimus Principum exclusit? Celibatus deinde pænâ sustulit Constantinus propter Christianos παρθερίαν καὶ ἀπειδίαν δεῖν ἀποκοιῦντας. Euseb. in vitâ Constantini, & Sozomenus libro I. Carpsit Papiam & in parte Theodosius, ut habes l. I. C. De iure liberorum; & principes secuti. Sed nos satis exspatiati, ad lineas redeamus, quod dicitur, & in gradum.

In Pandectis Ad leges, simpliciter: pro ad Iuliam & Papiam.

Seuerus imminuit Papias leges.

Et Constantinus Theodosiusque.

D.

O PINOR Augusti & deinceps æuo fuisse annum vigesimum quintum, sed incipientem. Vigesima quartus, inquam, expletus sufficiebat. Argumento, quòd Tiberius Quæstor fuit, vndeicesimum annum agens, ait Velleius: atque ille ipse non nisi quinquennio maturius quam

quàm per Leges, ut Dio lib. LIII. & Tacitus statim notat: ergo ille legitimus annus. Certe A non intra. argumento Quinctiliani verborum lib. XII. Calvus, Cæsar, Pollio, multò ante quæstoriam omnem ætatem grauiſſima iudicia ſuſceperunt. Atqui anno, vnoetvigefimo Cæſar Dolabellam, altero & vigefimo Afinius Pollio C. Cato. iem, non multò ætate antecedens Caluus Vatinius iis orationibus inſecuti ſunt, quas hodieque cum admiratione legimus, aut alibi idem ſcriptor. Nec multum citrà. quia reperio Catonem XXIX. ætatis, Gracchum vigefimoſeptimo Quæſturam geſſiſſe. Plinij locus eſt, qui XXII. adſtruere videatur, ad Traianum: Cautum eſt domine, Pompeiã lege nequis capiat magiſtratum, nève ſit in Senatu minor annorum XXX. Secutum eſt dein edictum Diui Auguſti, quo permiſit minores magiſtratus ab annis duobus & viginti capere. ſed cum is ad prouincias, & propriè ad Bithyniam ſpectet, nihil muto. Quòd verò diſerte finierim vigefimumquintum: inducit me Dio lib. LII. Qui ex decreto Mæcenatis (quod ſecutus haud dubiè Cæſar, aut ut melius dicam, accommodata à Dione tota oratio illa ad formam reip. Auguſtæ) Senatoriæ ætati deſinit annum XXV. Quæſtura autem primus gradus in Senatum: illa ergo etiam Quæſtoria ætas. Colligas & non obſcurè idem ex l. II. De minoribus.

PAG. 87.

E.

Olim Cenſores vias curabant. Poſtea Quattuorui-ri. * Viocuri, id eſt, qui curant vias. Seuirii viarum. Curatores extraordinarij, vti illuſtris ferè. Explicatus nodus in Suetonij verbis. Curatores perpetui ab Auguſto. Discrimen inter iv. viros & Curatores. Curatores digniores habiti.

O LIM Cenſoribus viarum cura. Cicero de Legibus: Cenſores vrbiſ templà, vias, aquas, ætarium, vectigalia tuentor. Deinde Quattuorui-ri inſtituti; quorum propriè id munus. Pomponius De origine iuris: Eodem tempore & Quattuorui-ri qui curam viarum gererent conſtituti. tempus intellegit, poſt creatum Prætorem peregrinum, qui fuit annus vrbiſ DX. Ij videntur à Varrone non inconcinne dicti * Viocuri. Antiqui ergo Quattuorui-ri viarum. ſed non ſufficientibus iis, additi duo, factique Seuirii, vti docebo mox ex Dione. Etiam Curatores extra ordinem reperti, quos deſtinabant ſingulis viis. Ita Cæſar Curator viæ Appiæ Plutarcho dicitur: Thermus Flaminia, Ciceroni. Auguſtus deinde, quò plures partem adminiſtrandæ reip. caperent (ait Suetonius) noua officia excogitauit, Curam operum publicorum, Viarum, C Aquarum. Sed quomodo noua, ſi iam antè Quattuorui-ri viarum, ſi Curatores? Silent ſcholiaſte: ſed verè dicam ego. Curatores ante Auguſtum, fateor: ſed nec perpetuum id. nec certum munus. Fecit vtrumque Auguſtus. Quòd ad iv. viros: ſcito diſcretum à Curatoribus eorum munus. Quattuorui-ri vias vrbiſ curabant: Curatores, eas quæ extra urbem. Docuit me hoc Dio libro LIV. de Vigintiui-riſ: vbi clarè ſcriptum è Seuiriiſ viarum, amotos ab Auguſto duos qui vias curabant extra muros; τὰς (ait) ἑξω τῆς πόλεως ὁδοὺς ἐν ἡγεμονίᾳ: retentos quattuor, qui in vrbe. Ergo ſub Auguſto & Curatores viarum & Quattuorui-ri, quorum munera locis regionibusque diſtineta. Et digniores ſanè Curatores: quia in vias illas grandes extra urbem, ſumptus & moles maior. Ideò Plinius gratulatur Cornuto de eo munere lib. v. Epift. Receſſeram in municipium, cum mihi nunciatum eſt Cornutum Tertullum accepiffè Æmilia viæ curam. Exprimerè non poſſum quanto ſim gaudio adfectus & ipſius & meo nomine. Et Statius Plotium dilaudans, IV. Silu.

Te Germanicus arbitrum ſequenti
Annonæ dedit, omniumque latè
Præfecit ſtationibus viarum.

Et in lapidibus paſſim inter alios honores inſculptum CVRATORI. VIARVM. aut plurimum, CVRATORI. VIÆ. APPIÆ. Salaria, Flaminia, &c. nominibus expreſſis. quia ferè Curatores dabantur certis viis, vni pluribusve. Et hos quidem Curatores fuiſſe cenſeam, à quibus mancipès redimebant, & quorum negligentia hic culpata.

Certis viis
adtributi.

F. EVRI-

E.

PAG. 38.

EVRIPIDES, — Εχει γδ καταφυγῶν θῆρ μὲν πύργον,
 Δελοὶ δὲ βωμὸς θεῶν.

Seruulus apud Plautum :

Ego interim hanc aram occupabo.

Tibullus alludens :

Et Veneris sanctæ confidam vinctus ad aram.

Et benè, confidam. quia supplicum, sedere. Nec diis modò is honos, sed etiam heroibus quibusdam ; ut Theseo Athenis. Plutarchus : Κεῖται μὲν ἐν μέσῃ τῆ πόλει, ὡς δὲ τὸ νῦν γυμνάσιον, ἐστὶ δὲ φύξιον διέταξις ἐν πᾶσι τοῖς ταπεινοτέροις καὶ δεδίοισι κρείττονας. Itemque Regibus. uti Decium Magium Cyrenas tempestate delatum, ad statuam Ptolemai regis confugisse Luvius tradit libro XXIII. Roma haud ita frequens ille mos. nec liber à rep. quidquam reperio, præter Romuli asylum. Initium ei

fuit à templo Iulij Cæsaris, quod Triumviri exstruxere, cum hoc iure, ut perfugium in eo cunctis esset. Dio libro XLVII. Απηγόρευσαν δὲ μηδένα ἐς τὸ ἡρώον αὐτῶν καταφυγόντα ἐπ' αὐτοῖς, μήτε ἀνδραλιτεῖας, μήτε συλαῶς, ὅπερ ἐδενὶ ἐδὲ τῶν θεῶν, πλὴν τῶν ἐπὶ τῆ Ρωμύλῃ γαιουλίῳ, ἐδιδώκεσαν. id est: Edixere etiam Triumviri, nequis, qui impunitatis causâ in templum D. Iulij confugisset, inde eiici vel abripi posset. quod antè ne Deo quidem cuiquam concessum, exceptis iis quæ ad Romuli asylum pertinent. Quæ postrema Dionis cautè lege. Vereor enim ut erret. Nam præter Romuli asylum, etiam Diana in Auentino monte templum idem ius habuit : quod clarè notat Dionysius Halicarnas. IV. Antiq. Sed sub Imp. tamen maximè inualuit : nec templa solùm, sed statuæ eorum imaginesque passim perfugium seruis. Seneca De clementiâ lib. I. Seruis ad statuam licet confugere. cùm in seruum omnia liceant, est aliquid quod in hominem licere commune ius animantium vetat. Vlpianus in Pythæanis Fragmentis : Ideoque cognosce de querellis illorum qui ex familiâ Iull. Sabini ad statuam confugerunt, & siue durius habiti quàm æquum, vel infami iniuriâ adfectos cognoueris, venire iube, ut in potestatem Sabini non reuertantur. Etiam ingenuis, iniuriâ adfectis. Sueton. in Aug. Antonium iuuenem simulacro Diui Iulij, ad quod post multas & irritas preces confugerat, abreptum interemit. In Tiberio, de Agrippinâ : Nouissimè calumniatus modò ad statuam Augusti, modò ad exercitus confugere velle. Resque eò euasit, ut non periculi solùm fuga, imago Imperatoris esset, sed calumniæ occasio. Eâ arreptâ, inferre iniuriam licebat, non solùm vitare. Vides hîc in Tacito : & eleganter in Philostrato De vitâ Apollonij lib. I. Erat, ait, apud Aspendios asylum Tiberij, statuæque sanctiores illis in locis venerabilioresque quàm Iouis Olympij simulacrum habebantur. ita ut impietatis damnatus quidam fuerit, quòd seruum suum verberasset, qui drachmam argenteam Tiberij imagine signatam gestabat. Itaque subuenerunt mox leges : & Ne ad statuas vel imagines quis confugiat, Senatus censuit ; eumque qui imaginem Cæsaris in inuidiam alterius prætulisset, in vincla publica coërceri Diuus Pius rescripsit. ait Callistratus l. XXVIII. De pœnis. Sed & statuæ deorum eodem iure. itaque quibusdam adscriptum, A seruo non tangi. Lauinij, mar-

D morea basis,

MAVORTIO
 SACR.
 HOC. SIGNVM
 A. SERVO. TANGI
 NEFAS. EST.

Ad Aram confugere mos Græciæ. Supplices id faciebant & serui. Tibullus explicatus.

Thesei asylum.

Romæ quando id coeperit.

Imperatorum statuæ, perfugium.

Ad eas etiam ingenui confugiebant. Hoc prætextu ad calumnias abusi.

Philostrati egregius locus.

Perfugium illud vetitū. Vide l. vnic. C. De his qui ad itar. conf. Statuarum quarundam is eximium.

PAG. 89.

G.

Gladij Drufiani in proverbio. Qui fuerint. Mos exhibendi gladios editorii.

Suetonius explicatus. Causa agnominatio illius.

Idem Dio in M. Antonino.

LICEAT ἐν πάρεργω lucem facere optimo scriptori, qui sæpè nobis. Ego non alios censuerim, gladios Drufianos, quàm illos quibus vñsi gladiatores. Mos enim, priusquam paria committerentur, ut sic, siue gladij quibus pugnaturi, Editori publicè exhiberentur, satisne essent acuti. Suetonius in Tito, cap. 1X. de coniuratis duobus: Ceterum ipsos non solum familiari cænæ adhibuit, sed & insequenti die, gladiatorum spectaculo, circa se ex industriâ collocatis, oblata sibi ornamenta pugnantium inspicienda porrexit. Ad quem locum nihil videre interpretes (quod per gratiam eorum dicam) scio. Intellegit Suetonius hos ipsos gladios ex more iam dicto: ideoque Victor, petiisse eum gladium dicit, quasi ad explorandam aciem. Sed apertius ipse Dio in Neruâ, de Crasso & Calpurnio: Παρεργασίῳ δὲ αὐτῶν ἐν τῷ θεῷ ἀγνοήσας ὅτι κατὰ μέρη, καὶ ἐδ' ὡς αὐτοῖς ἔειπεν, λόγῳ μὲν ἰν' ὀπισθεύων ἅπαντα, ὅπερ εἶωθε γινέσθαι, εἰ δὲ ἔλα ἔστιν, ἔργῳ δὲ ὀφειδενόμηνος ὅτι ἔδ' ἐν αὐτῶν μέλει, &c. Collocavitque eos in spectaculo quodam iuxta se, ignaros quòd proditi essent, iisque gladios tradidit, verbo quidem uti inspicerent (quod fieri solitum) satisne acuti essent, re autem verâ ut ostenderet, &c. Causa ergo huic quasi proverbio, quòd cum Druso crebrò edenti gladiatores, gladij explorandi offerrentur: non admittere solitus nisi acutissimos sit. Iure ergo ille sanguinarius: lenissimus contra M. Antoninus, qui gladios acutos iis non permisit, sed hebetes dumtaxat & obtusos.

PAG. 90.

H.

Rhenani temerarium facinus.

Vero argumento Beatus refutatus. Edui fratres Rom. Solutio objectionis à viro docto appositæ. Panegyristes verissimè correctus.

Bagaudæ latrones Diocletiani tempore.

Disceptacula de Scholâ Augustodunensi.

RHENANVS in Oratione Eumenij Rhetoris, quâ est: Merentur & Galli nostri, ut eorum liberis quorum vita in Augustodunensium opido ingenuis artibus eruditur, &c. contra veterem editionem rescribere audeat Augustocliuientium. itaque edidit. Os hominis! Scilicet tota ea oratio in Cliuientium scholis instaurandis occupatur: quarum memoria (nisi apud hunc dormitorem) nusquam aut nomen. Adfero tibi tuam gloriam Augustodunum: vel vno ictu, quem non vitabit ipse. Scriptum ibi enim: Ciuitatem istam & olim fraterno populi Romani nomine gloriatam. Qui autem è Gallis, fratres populi Romani, præter Eduos? quorum hæc urbs caput. At enim ibidem scriptum (id nuper homo amicus mihi obiciebat) latrocinio eam Batavicæ rebellionis obsessam fuisse. quod vix conuenire putabat in Eduos, qui à Batavis siti longo interuallo. Sed vito facile petitionem eius, & discedo latere tecto. Nam corruptus locus, scriboque, Bagaudicæ rebellionis. Batavi latrones numquam ad ea penita loca; nec latrocinij Batavici mentio in mediterraneis, sub id æuam. At de Bagaudis, auctores credendi qui res scripserunt Diocletiani. Victor: Namque vbi comperit Carini discessu Ælianum Amandumque per Galliam excitâ manu agrestium ac latronum, quos Bagaudas incolæ vocant, populatis latè agris plerasque urbium tentare: Maximianum Imperatorem iubet. Saluianus libro V. de Gubernat. Itaque passim vel ad Gothos, vel ad Bagaudas, vel ad alios vbique dominantes barbaros migrant, & migrasse non pœnitet. Vide & Orosium lib. VII. ubi tamen, Baticadæ in manus. codice qui apud me est, legitur, sicut & Baccharidæ in Eusebij Chronicis. Spernimus ergo Augustocliuientes, Rhenani colonos novos: & Maniana illa Augustodini constituimus, ut hic ex Tacito vides, vetustissimâ post Massiliam, bonarum artium sede.

ADD. Ergone certamen mihi nouum, pro veteribus Manianis? nouum & magnum, cum viro magno. Tecum Stephane Pighi, qui in Hercule Prodicio nuper, ipso aditu tui operis, ita acriter & multis machinis eas oppugnasti, ut nesciam an sim repugnando. Tamen quia causse bonitas, nisi fallor, à me est, nitar pro veritate. disponam hanc stili aciem, manus tecum conferam: sed ut cum amico, planè amicè Vt non solum sine plagâ pugna hæc sit, sed sine sugillatione aut morfu: sicut decet mitium dearum alumnos.

Quisquis hæc leges, affectum in me aut pro me pone: Μιχρὸν φεροντίζων τὸ Διψέ, & δὲ ἀληθείας πολὺ μάλλον. Dixi ego nobiles illas Oratione Eumenij scholas (Manianas ipse appellat) Augustoduni in Celticâ

A Celticâ fuisse: tu Pighi Augusto-Cluij eas collocas in extremâ Belgicâ ad Rhenum. Ita toto solo & calo, quod dicitur, dissidemus. Tua argumenta praeuidebo, subseram mea. Ais primò, niti te sacrâ Constantij Caesaris epistolâ (ea Orationi inserta est) in quâ Augusto-Cluiensium opidum disertè nominatur. Verba: Merentur & Galli nostri, ut eorum liberis, quorum vita in Augusto-Cluiensium opido ingenuis artibus eruditur; & ipsi adolescentes, ut eorum indoli consulere cupiamus. Hoc, Pighi, adfers? Vide ne Lunam hanc, quod Graeci dicunt, in te detrabas: aut, quod Latini, asciam tuis ipse cruribus illidas. Nam ita quidem Rhenanus vulgavit, fateor: sed, quod scire te tuâ interest, aliter & à meâ mente diu ante illum * Cuspinianus. in quo reperies, Augustodunensium opido, clarè Vtri credendum magis? ego huic censeam, non solum quia vir simplicissimæ probitatis, sed magis quia libris probis & vetustis usus (tota Editio docet; infinitis partibus illâ Rhenani melior, imò & auctior) quos alter habuisse * fatetur nullo. Igitur hoc telum anceps, aut tibi aduersum: ideoque validiore iam pugnas. Exstat ipsius Eumenij, inquis, Cluij etiam nunc statua, monumentum & Scholæ olim, & eius doctrinæ. Commouisti me eo argumento, cum legi, fateor: sed idem facile in gradum reposuisti, descriptione quam addis. Qui enim euincis, aut illam talem statuam Eumenij esse, aut prisca omnino eui? Stat, inquis, (nam verba tua vsurpo) in vestitu sui temporis. tunicâ videlicet talari rectus, & calcei ex alutâ pedem ac talos cingunt, & supra pedem execti atque fenestrati sunt. Comam in fronte & ceruice decurtatam æqualiter constringit vitta; sicut ventrem latus baltheus atque bullatus. Dextrâ massam vel auri vel argenti in paterâ positam præsentare videtur. sinistrâ tenuit ferulam demissam, magisterij insigne. Tuam fidem, Pighi. Hæc insignia Eumenio Rhetori conueniunt? Baltheusne? qui * militum esse solet. Vitanè? quæ sacerdotum. Ferula? quæ pedagogorum: non istorum (ne id nobis suadeas) qui publicè & cum dignitate docebant. Iam coma illa sic decurtata, tunica illa ad talos, & calcei: numquam à tam prisco habitu mihi videantur, quidquid adferat tua Peitho. Velim & illud bonâ veniâ quesitum, an nomen Eumenij insculptum in hac statuâ est? non enim dicis. Si est: aliquod pro te argumentum fateor, sed fluxum; quia plures fuerunt Eumenij. si non est; quid urges nos ancipiti coniecturâ? Sed transis ab hoc musculo ad duplicem Arietem: quos intorques verbis & viribus Eumenij, & moenia nostra valdè quatis. Primum, inquis, Eumenius ipse docet sentire se de Cluijo, cum ait, urbem suam latrocinio Batauicæ rebellionis obsessam, Romani Principis auxilium flagitasse. Bellè hoc in Rhenanos accolos conuenit, qui vicini Batauis: in Augustodunenses qui potest? aut quis credat Batauos ab extremo Oceano, per tot sola terrarum, in mediam Celticam penetrasse? idque cum tot oppida interiecta, & præsida ubique Romana. Ne ego quidem, mi Pighi, credo. sed arietem hunc tuum pridem haud incallidè laqueo auerti. Nam vitium hîc verbi esse, & Bacaudicæ legendum, docui in Commentario meo: quem peto legas. Ætolica hæc audacia est, inquis. Non est. Vide tempora, vide historiam: optimè de Bacaudis omnia conueniunt: haud æquè de Batauis. qui Romanis tunc fidi; qui fracti, & iniurias à Barbaris varias acceperunt, non ipsi aliis intulerunt. Tu ipse heres, & ambiguè obsidionem hanc ad Taciti Imp. tempora refers: sub quo Franci aliaque Germanorum gentes Batauiam & Galliam vastarunt. Sed quid doces ipsos Batauos aliena tunc vastasse? Id enim necessum est, si proba verba Batauicæ rebellionis. Vocat etiam Latrocinium. quod à me est, quia Victor aliique Bacaudas hos appellant, agrestes ac latrones. Argumentum vltimum. Verba, inquis, Eumenij ita clarè & graphice Cluium & finitimæ regionis situm describunt, ut trahi aliorum nullâ vi possint. Videamus. ponam ipsa pluscula. Nisi fortè non grauior Britanniam ruina depresserat, quàm si perfracto tegetetur Oceano: quæ profundissimo Pœnorum (ita Rhenanus: tu Pictonum legis: Cuspinianus, pœnarum, quem sequor) gurgite liberata ad conspectum Romanæ lucis emerfit. Aut hæc ipsa, quæ modò desinit esse Barbaria, non magis feritate Francorum velut hausta defederat: quàm si eam circumfusa flumina & mare alluens operuisset. En, velut in tabulâ, ut ais, depictam exponit Batauiam cum vicinâ Germaniâ: quos ramis suis Rhenus circumfundit, & Mosa alluit, & Oceani sinus ubique tangunt. * Vbi autem Æduis mare alluens? vbi circumfusa flumina? Pax, mi Pighi, obiecto lana sacco Arietis huius ictum mollio & excipio. Æduos non describi fateor: affirmit totam Galliam, in quâ Ædui. Franci quæ loca magis vastarunt, imò ceperunt sibi & insederunt, quàm Galliam? Itaque cum Francos nominet,

Ibi enim ego colloco. Ac meus Pighius, Augusto-Cluij. I. Eius argumentum: à nomine.

Id reiectum.

* In panegyricis editis Vienna anno .i.c.xi.ii.

* In ipsâ Prefatione.

II. Argumentum: à statuâ. Id specie firmum, re infirmatum.

Non videri eius Eumenij statuam. * Quod eò magis appareat, quia iste etiam bullatus.

III. Argumentum: à locorum intervallo.

Id correctione repulsum.

Bataui non tunc rebelles.

IV. Argumentum: à situ oppidi.

Obiter emendatiuncula.

* Pighiij verba. Id interpretatione aliâ mollium.

minet, vides quàm appositè & omnium historiarum eius aui consensu, ad Galliam id trahamus. A
Sed ubi mare, inquis, & flumina? conspicua est in aperto. Quid enim clarius quàm Galliam mari
utrimque allui? quid certius quàm Rheno & Rhodano circumfundi, & multis aliis fluminibus
perfundi? Itaque mi optime & doctissime Pighi (talis reuerà es) vide ne dum nimium pro gloriâ
Cliuentium tuorum Principum (cui & nos ex animo fauemus, sed vanis rerum eam non auge-
mus) pugnas, veritatem deseras. quam nos fulcimus bis etiam argumentis.

Sententia
mea stabili-
menta.

I. quia igno-
tum prius
Cliuium.

Primum quero, Vbi, aut à quo scriptore idoneo & veteri nominatum istud Cliuium? adfers
nullum. Nam quod Antoninus Cleuum nominat, in Britannia scilicet id ponit, in hoc limite nus-
quam. Coniecturas aliquot recenset, & nescio quid ex vulgi famâ de Iulio Cesare. sed obsecro, si
tam vetustum hoc opidum siue castrum: nonne mirum silentio id ab omnibus superis, mediis, imis
scriptoribus quasi de compasto præteritum? Et ferrem, si in vili loco. sed urbem Menianis istis
celebrem, Coloniam populi Rom. (nam hoc quoque Eumenius tradit) verbulo nusquam nominari,
quæ incuria vel potius iniuria est?

II. quia
scholæ tunc
ineptum.

Deinde. Cliuium tuum in Rheni limite situm est, in confinio tot Barbarorum. Quis acri peccore
tibi dabit, Scholam institutam in officinâ illâ Martis? B

III. ex loci
amplitudine
& formâ.

Tertiò. Magna & ampla ea urbs fuit, de quâ Eumenius agit: templa pulcherrima habuit:
Capitolium, & Aquæductus, & omnia more Romano. Cedò, ubi apud vos hæc vestigia? Suspi-
cione leui ea quæris: sed re & veritate reperies Augustoduni. Eius muros spatiosi ambitus
alibi Ammianus appellat: mœnium Augustoduni magnitudinem vetustam, alibi: & clara
indicia etiam nunc exstant, indice & teste * Petro San-Juliano.

* Qui Bur-
gum iam
Gallie de-
scripsit nu-
per.

IV. è verbis
Eumenij.

Quartò. Scribit Eumenius, ciuitatem istam & olim fraterno populi Romani nomine
gloriatam. Nonne verissimum & testatissimum illud in Aduis? de Cliuiò ubi tale repperis? Per-
fugium quæris in Batauis. & illi etiam, inquis, appellati fratres & amici populi Romani. Scio,
& Commentariis meis iam pridem inserui: sed hoc quoque scio, quòd non vulgò. & si Bataui, non
tamen ideò vicini Galli. Alia illorum causa est, qui tributorum immunes, semi-liberi, arma tan-
tùm & viros imperio suppeditabant. Itaque iure socios se dixerunt, fratres, amicos. In vobis
quid simile? qui veri Galli & tributarij, iam diu graue iugum ferebatis Romanæ seruitutis.

V. ab ætate.

Quintò. Vetustissima sunt illæ Eumenie Menianæ. Colligas vel ex his verbis: Menianæ C
illæ scholæ quondam pulcherrimo opere & studiorum frequentia celebres. Quod de Au-
gustoduno certum: ubi Scholam à nobilitate omni Gallicâ frequentatam, Tacitus iam inde sub
Tiberio agnoscit. De Cliuiò nihil tale habemus, præter suspicari.

Miscella
quædam &
leuiuscula
argumenta.

Sextò. Menianas illas inter Apollinis templum atque Capitolium Eumenius ponit. At-
qui Apollinis quoque templum in Flauia Aduorum siue Augustoduno inclutum fuisse, alius Pa-
negyristes testatur in Oratione Constantino dictâ.

Postremò. Eumenius, Artifices Transmarinos, & ex amplissimis Prouinciarum ordini-
bus incolas novos indultos suæ ciuitati ab Impp scribit. Alius Orator in Panegyrico ad Maxi-
minum: Ciuitas Aduorum, inquit, ex hac Britannicæ facultate victoriæ plurimos, quibus
illæ prouinciæ redundabant, accepit artifices. Nonne eadem de re palam atque urbe lo-
quuntur? Et quid verba facio? citius pili nascantur in hac manus volâ, quàm opinio tua Pighi,
in meâ mente. ex iis quidem, quæ adhuc dixisti. Nam firmiora si adfers: facile ego Plancus aut
Deillius, nec morabor transfugij (dummodò in Veritatis castra) vllam notam. Hæc candidè à me D
scripta, homo candidissime, sine vllâ frontis nubeculâ, sic leges.

PAG. 94.

I.

Luxus femi-
narum in
gemmis.
* Forè sup-
panguntur.

SENECA De Beneficiis: Video vniones non singulos singulis auribus comparatos:
(iam enim exercitatæ aures, oneri ferendo sunt:) iunguntur inter se, & insuper alij
bui supponuntur. Non satis muliebris infania viros subiecerat, nisi bina ac terna pa-
trimonia singulis auribus pepercissent. Tertullianus acutè, De habitu mul. Graciles au-
rium cutes Calendarium expendunt, & in sinistra per singulos digitos saccis singulis
ludit. Augustinus hoc ampliùs queritur, suo æuo insanisse in turpi isto aurium cultu etiam viros.
quem

A quem vide, si lubet, Epistolâ LXXXIV. Eum luxuria ritum referre quidam conantur ad eum priscum, ex Valerij verbis l.v. cap. II. ubi de Martio exorato à feminis : In quarum honorem, Senatus matronarum ordinem benignissimis decretis adornavit. Sanxit namque uti feminis semitâ viri cederent, confessus plus salutis reip. in stolâ, quàm in armis fuisse : vetustisque aurium insignibus novum vittæ discrimen adiecit. legunt enim, in aurium insignibus. Non probo. & fortasse nec notæ quidem tunc Italiae gemmæ. Scripserim, vetustisque crinium insignibus? Crinibus enim posituque comarum, matronæ antiquitus discretæ ab innuptis. Tertullianus, de Virginibus velandis : Simulque se mulieres intellexerunt, vertunt capillum, & acu lasciuiore comam sibi inferunt, crinibus à fronte diuisis apertam professæ mulieritatem. Plautus Milite :

Inquisitio in Valerij locum lectionis dubia.

De eo coniectura nostra.

Matronæ crinium formâ, aliâ à virginibus.

Vtique eam ornatam adducas matronarum modo,
Capite compto, crines, vittasque habeat.

Mostellariâ :

B Soli gerendum morem censeo, & capiundas crines. id est, nubendum. Festus : Senis crinibus nubentes ornantur, quod, &c. Senis crinibus, id est, sex crinium orbibus, siue fertis. Implexi igitur capilli matronales, ut exemplum petere licet à statuis nummisque : virginum puerorumque, cirri, & cincinni. Ammianus lib. XIV. Et licet quocumque oculos flexeris, feminas affatim multas spectare cirratas; quibus si nupsissent, per ætatem ter iam nixus poterat suppetere liberorum. Cirratas, capio innuptas : uti Persius eodem epitheto de pueris, Ten' cirratorum centum dictata fuisse. Valerij ergo mens, præter crinium discrimen, adiectam illis & * alteram vittam. Propert.

Cirri virginum.

* De quâ Capellam accipio l. I. De nup. Philol. Iuno quoque expurgatoris auri splendente venâ addiderat crinibus fociale vinculum.

Vinxit & acceptas altera vitta comas.

Vbi legi in vet. cod. aspersas; & placet. refero que ad asperionem aquæ nuptiis solennem.

De quâ idem :

Et Stygio sum sparsa lacu, nec recta capillis
Vitta data est.

Sed redeo ad nostrum.

I V S T I L I P S I

AD LIBRVM IV. ANNALIVM

E X C V R S V S.

A.

PAG. 124.

D **R**OMVLI lege, matrona adulterij rea, marito permiffa cognatisque. Ij, uti visum, multabant, puniebant : Sed utrumne morte? Puto, verecundè contra virum doctum, licuisse. Ex Dionysio, qui lege regia maritum constituit *ἡμεῖς τὴν μὲν ἐξ ἑστέων τῆς τιμωρίας*, arbitrum magnitudinis pœnæ. Ex iure ipso. quia mulier que iuxta sacratas Romuli leges nupta, ita in manu viri, ut proles in patris. Ex Tacito : apud quem Plautius, prisco instituto, de capite fama que coniugis, propinquis coram, cognouit, & insontem nuntiauit. Ait, capite fama que. Si in superstitionis crimine marito id iuris : credo & in adulterij. In eas que sacris Bacchanalium incestu vsa, cognati maritique intra domos animaduenterunt, aiunt Linius & Valerius : nec dubito, quin ea animaduersio ad caput pertinuerit. Denique Egnatius quispiam uxorem, quod vinum bibisset, fusti interemit, idque factum non modò accusatore, sed etiam reprehensore caruit : quidni idem iuris in grauiori culpâ sit? Argumen-

Disputatio de adulterij pœnâ.